

Murrehavainnot ja kielennäytteitä Joensuun Karjalasta.

Elokuussa 1949 suoritettiin Joensuun—Pielisen Karjalassa murrenäytteiden talteenottoa »Mail-a-Voice»-levymagnetofonin avulla. Osaksi annettiin totuttuun tapaan murteenpuhujien kertoa yhtenäisiä juttuja, osaksi levyihin yritettiin saada jokapäiväistä keskusteluakin. Kun laitteella voidaan yhtäjaksoisesti levyttää vain n. 4 1/2 minuuttia ja kun sen lähellä suuta pidettävää mikrofonia on esim. keskusteltaessa siirrettävä henkilöltä toiselle, eivät varsinkaan vuoropuhelunäytteet luontevuudeltaan ole kaikkein parhaita luokkaa. Ikävintä on kuitenkin, että tällä magnetofonikojeella tehtyjä levytyksiä ei kannata siirtää kestäviin gramfonilevyihin, koska kojeen pohjasurina jäisi liian häiritseväksi. Murrenäytteitä kirjaan pantaessa »Mail-a-Voice»-magnetofoni sen sijaan on melko kätevä, ja epäilemättä sen avulla saadut tallenteet ovat vanhoihin sanelun mukaan muistiinpantuihin verraten luontevampia ja eräissä suhteissa huomattavasti luotettavampia.¹ Matkalla havaittiin varsin tärkeäksi se kokemus, että magnetofonilevyt on mikäli mahdollista »litteroitava» itse paikalla, koska oudot sanat, henkilö- ja paikannimet ym. seikat vaativat usein tarkistusta. Mikäli murre on äänteellisesti outoa kerääjälle, havainnot on ehdottomasti tarkistettava oikean nähdyn puheen avulla.

Seuraavassa julkaistaan 12 levymagnetofoni-kielennäytettä Kiihtelysvaarasta. Ne ovat etupäässä vanhojen kielenoppaideni esittämiä. Yksi teksti on Tohmajärveltä. Näytteistä n:ot 5 ja 6 ovat toht. Lauri Hakulisen ja n:o 8 toht. Pertti Virtarannan litteroimia, loput allekirjoittaneen. Tekstien tarkekirjoitus poikkeaa totutusta siinä, että erisnimet on kirjoitettu isolla alkukirjaimella. Milloin erisnimi alkaa pitkällä vokaalilla, silloin on ollut pakko teknillisistä syistä aloittaa erisnimi pienellä ja harventaa sana.

¹ Koneen toistama puhe antaa tosin jossain määrin toisen kuvan murteesta kuin nähty puhe. Tästä osittain johtuu, että tri Hakulinen ja allekirjoittanut, joka on saanut »oikean» puheen pohjalla tietyn käsityksen murteesta, ovat merkinneet murretta hieman eri tavalla.

Kun Joensuun seutujen murteen äännerakenteesta ei ole yhtenäistä esitystä ja kun julkaistavissa teksteissä tavataan runsaastikin toistaiseksi vähän huomattuja äänteellisiä seikkoja, lienee paikallaan esitellä eräitä alueen kielen ominaisuuksia. Havainnot pohjautuvat siihen sanastonkeruutyöhön, jota suoritin Kiihtelysvaarassa vuosina 1933—37. Äänne-seikkojen oikean suhteen selville saamiseksi tein noina vuosina havaintoja muissakin pitäjissä. Tällöin käytin sitä menetelmää, että nopeasti siirryin autolla melkoisen matkan päähän (esim. Kiihtelysvaarasta Liperiin ja Polvijärvelle) ja pidin silmällä tiettyjä ilmiöitä (esim. diftongin reduktiota), joiden merkintätapa Kiihtelysvaaran kohdalla ei mielestäni ollut ilman muuta selvää. Kun kesällä 1949 — siis 14 vuoden päästä — yhdessä tohtorien Lauri Hakulisen ja Pertti Virtarannan kanssa kiertelin Joensuun—Pielisen Karjalaa, saatoin uudelleen vertailla havaintojani.

Murteen äänne-erikoisuuksia,

1. Ensi tavun pitkät vokaalit \bar{a} ja $\bar{ä}$ ovat Kiihtelysvaaran seuduilla edustettuina *ua*:lla ja *iä*:llä, esim. *huavat* haavat | *tuallēn* tällä tavalla | *tuakalik* tätä myöten | *uarlèihem pañnō* panee kätköön | (*ihan ol kuv*) *vuahitē* vaahtoa | *siähän siättömmän* ulos huonoon ilmaan | *täivvān iäre-läinen* lyhyt, pieni ihminen. Tuntuu siltä, että jälkikomponentti on alkukomponenttia pitempi: *piästikki* lehmän nimi. Eräät myöhäiset ensi ja toisen tavun vokaalien yhtymästä syntyneet \bar{a} ja $\bar{ä}$ -vokaalit ovat säilyneet samoin kuin eräiden myöhäisten lainojen ensi tavun \bar{a} ja $\bar{ä}$. Esim. *ēis tās* edes takaisin | *tāksēm pañnō* | *elekkē tātkuk* älkää taatko | *pāt* padat | *henkesäh hässä* henkensä hädässä | (*ne tul sillä*) *hällä* kiireellä | (*säkä*:) *sān* | *tāsa* pesuvati | *jantkan tāla* tukkireen jantkantappi. Tohmajärvi: *vuajitān, iärestä pittäin* äärestä alkaen. Selvästi eroava edustus on seuraavissa pitäjissä. Liperi (Taipale): *oamulla* | *oatrat* | *poahoⁱn* paahdoin | *eärtä* | *leäkkēt* | *heän* hän. Kuusjärvi: *koavilta* Kaavilta | *toas* taas | *poavo* nimi | *meärrē* | *peäle*. Pielisjärvi: *peässō* | *ilttō ja oammū* illoin ja aamuin | *loapotti* rinnasta umpinainen tuohikenkä. Nurmes: *eē soakkāk* | *hoasttōk* | *oatrāen* ahraim.

2. Joensuun ympäristössä kuulee varsin useiden yksilöiden ääntävän \bar{u} :n, $\bar{ü}$:n ja \bar{i} :n diftongimaisesti. Vokaali on tällöin alkuosaltaan matalampi kuin loppuosaltaan. Kiihtelysvaara: *hiäv viñapanoksem pyuhočvā* | *kyuūvēs viñikko on kivaviñikko* | *piūūvüstämman*. Lausepainollisessa sanassa saattaa kuulla hyvinkin matalan alkuosan: *piti mäsittō* 'ollan niñkum peijjan piian (I. Rummukainen). Tohmajärvi: *piillōn* | *kyullū* | *viisastellī ukko* | Liperi: *liitti* | Kuusjärvi: *kuullüttivat, piippoⁱnen*. Pielisjärveltä ja Nurmeksestä en ole tätä ilmiötä havainnut.

3. Etuvokaalit *i, ä, ö*, mutta etenkin *e* äännetään toisinaan avoimem-

pana. Kiihtelysvaara (Tauno Vatanen): *pellossa* | *verkuna* lehmän nimi | *verkkul-ukko* verkonkutojaukko | *semmoset* | *selästä* | *pirkko* nimi | *no mi:nä olin semmoisessa* | *ül* | (Oskari Pesonen) *pönttö* | *sinneppäin* | (Pekka Tuupainen:) *keikko* keikkosi | *seippät* | *leikki* | *merä* | *pöyvän* pöydän. Ilomantsi: *peltona* | *etevä*. Pielisjärvi: *elläemmä* | *mehttö* metsoa | *seisottän* | *selekköen tehtin* ansan selkäpuu. Nurmes: *teljo* | *pipum* *perrä* | *süöntäni ettö* voin pahoin.

4. Kiihtelysvaaran ja yleensä Joensuun ympäristön murteissa (Tohmajärvi, Ilomantsi, Liperi) *i*-, *u*- ja *ü*-loppuisten diftongien jälkikomponentin reduktiosta ei voida puhua siinä mielessä kuin sydänsavon tai esim. Pielisjärven—Nurmeksen murteissa. Ensi kuulemalta merkitään tavallisesti esim. *laeva*, *poeka*, *kaonis*. Mutta tällainen merkintä on harhauttavaa. Tarkemmin tähän äänneseikkaan perehtyessä havaitsee, että jälkikomponentti on yleensä kvaliteetiltaan säilynyt tai on varsin lähellä *i*:tä, *u*:ta ja *ü*:tä. Diftongin erikoisuus johtuu ennen kaikkea siitä, että ensi komponentti on varsin pitkä. Kiihtelysvaara: *säis täittö* 'äivan | *käin* *sija* | *annappa köitellän* | *nauřrim* *palot* siemenpalot | *täuövet* *hamppät*; enintään *voittök* voitaa | *säitta* sadetta. Tohmajärvi: *neljä pöikkö* | *joinsuhun* | *mäito* | *näisista* | *häuřtit* | *käuřti* | *entisijä seikkoja* entisiä asioita (piti kertoa). Liperi (Taipale, merkinnät v:lta 1935): *päikka* | *mäistel* | *käivon* *tekkä* | *söita* | *töista* | *vällähtö* järvestä | *nauřriks*. Kuusjärvellä jo tapaa varsin redusoitunutta ääntämystä: *vöe* | *läettä* | *äet* | *seihtemen sattö*. Mutta pisimmälle ilmiö on kehittynyt Pielisjärven—Nurmeksen alueella tavattavassa kielimuodossa. Pielisjärvi: *sü ollu* 'äki | *lälä* | *lälüks* | *suksilästa* suksiladusta | *tätettin*; *väenu* | *rihmaräetti* ansaräitti | *pöekkö* | *öekkän* | *tättähan* taitaahan. Nurmes: *äennäs sinä* ainakin siinä | *läevat* | *äerokas* nuottaveneen soutaja | *näenen* | *oaträen* ahraim | *sänoilla* | *vettä ja lèppē* *häkättin* (Saramo) | *säönnän* | *jähosta* | *päevä* | *säönettä* | *län* *käotta* ladon kautta | *hävressammijo* | *ne lälo* | *käoram* *purenttö* leikittiin | *oëkketa* *asenitö* oikeata asumusta. Vrt. KETTUNEN SM II s. 134. Klusiilin heikon asteen edustajana olevan *j*-äänteen edessä jälkikomponentti vaikuttaa Kiihtelysvaarassa varsin lyhyeltä ja alkukomponentti vastaavasti pidemmältä. Esim. *äita* : *äijjas* aidas | *äikkän* (*tullö*): *äijjaksēn* *kelepövä* | *säijjek* : *säikkän* neulan silmässä kerrallaan oleva rihmanpätkä | *öikijä* : *öijjetak* | *pöika* : *pöijjat* jne.

Painottomassa asemassa olevien supistumalla syntyneiden *u*-, *ü*-, ja *i*-loppuisten diftongien edustus Kiihtelysvaarassa on kirjavaa. Tavataan eri asteista säilymistä ja täydellistä assimilaatiotakin. Esim. *höppeüttük* *höperöityä* | *om pallātuřmäm päin* on paranemaan päin lehmä | (Viikatteen suu kuluu pyöreäksi) *palakköittü* t. *palakköittü* | *taħhòittük* : *ei taħ-*

hõvuh huavat parane | elekkē müöttäsäv vuahitāitūs sīnā ovessa kulkeko edes takaisin | (Elukka henkitoreissa) potkēittū ~ potkiuttū | sikkēittū ~ sikkeüttū sikiytyy | peittäikkō ~ peittäkkō | kummallāk ~ kummallāik kummallakin | männāt talavena viimekin talvena | tāitem mahittān ~ mahittāin parasta yrittäen. Pielisjärvi: kupšsätellak ampua kupsautella | tahhōttūk.

5. Joensuun Karjalan murteissa havaitsee usein sen äänneilmiön, että toisen tavun lyhyt vokaali esiintyy puolipitkänä tai puolilyhyenä, milloin ensi tavu on lyhyt. Ilmiö ei näytä olevan säännöllinen. Tavallisimmin sellaista kuulee sanoissa, joilla on lausepaino, geminoitumisen edessä sekä paussin edessä lopputavussa. Kiihtelysvaara: *vō·i miten so·mā se ol' tyttö pienenä | si·tā ne sañnō | tuossa ol' ikkunan alla i·sō porstut | hü·vä· i·sä otap pōis ha·lluik halukin | mi·kā päivä se ol' kun kävin kylällä | onko nillä nüt vi·elä se si·kā elossa | elu·kōillev vi·hāsav viskaš so. pani lehmät metsänpeittoon | e·le·kkē hü·vä· tā·ti· hēittēk jättäkō | kehū kē·ünnēsän nüttik | ei mi·lloñkkā' 'ouk kasvanna nīñ ko : västik | minä ošsōñ küllä ā·ijjam pannak, ei hut·isek | ü·telä' 'imēllē äitelän imelää | mitä vä·härñi' 'osättān | ra·ha· elävviñ kansak huonomaineisten naisten kanssa | oso·vā se jo·itās semmo·inen su·upaltto mies | hara·kōilleh hatta·rōiks, run. | (Liimauksista irtautunut sänky:) sehän napettā ja ku·i·šsō | (Hakulinen) se ol' kansah hü·vim mu·kava tar·noija | (Virtaranta:) outkos i·tev vijaton | mi·llē kēinon se oikkēn tar·pāhtu. Tohmajärvi: tiällä ov vi·elä lähemppe tari·ñnō | küllä sielä mä·kärōitä oli ko : västik. Nurmes: tupakan kupēññi tupakan tuhkaa | sū·vāl lē·ēppē li·sä·ksi | rupi·pāetä lahnoja | kuhi·laskär·vāetä oksikkaita puita, joissa eloja kuivataan | nave·tta. Liperi: alāpuolella, kovā somerikko, rupē·vāt, pusēro. (Näistä murteista en ole vahinko kyllä merkinnyt lauseyhteyksiä ja painotusta.) — Olen myös Kiihtelysvaarasta merkinnyt seuraavantilaisia harvemmin kuultavia tapauksia, joissa lyhyen sivupainollisen tavun jäljessä oleva loppuvokaali on pidentynyt: *se kun sīnā kauptan tiennissä miñnū hulumistelē petti | varis lenti vatkuttelē, kesälintu ketkuttelē.**

6. Painottoman tavun alkuperäisen *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin edustajana tavataan vanhemmalla polvella vielä usein sanansisäisessä avotavussa ja sanansisäisessä umpitavussa tavallisesti vain dentaalikonsonantin edessä ylilyhyt vokaali; viimeksi mainitussa tapauksessa edustajana saattaa esiintyä myös tavunloppuisen dentaalin liudennus. Muuten ja nimenomaan sanan lopussa painottoman toisen tavun diftongin jälkikomponentti on tyystin kadonnut. Esim. *pyuko*ⁱlla, -lla puukolla, mutta *pyukko*, *pyukompia* | *rosvo*ⁱt, *rosvo*ⁱn rosvon, mutta *rosvo* varas, yks. part. *rosvoja*, nuor. *rosvō* | *lēino*ⁱla talon nimi | *mekko*ⁱsillän | *vihō*ⁱlinen paholainen | *vijikko*ⁱsesta *virräuksesittān* pitkän ajan kuluttua | *tah-*

naⁱnen | *punaⁱssa* punaisena | *rèijjen₂ tòiⁱ tuⁱn* (, -*ttumaks*) vatsan ja reiden taitekohta | *joko àivina^s aloⁱtit* *joko tapotⁱ tappuras^s* | *tarmoⁱttomat* voimat-
tomat | *johan se mänⁱ ammoⁿ* aikoja sitten, mutta: *johan se ammomⁱ mänⁱ* |
polokaššō. Nuoremalla polvella painottoman tavun diftongin jäännök-
setkin ovat häviämässä.

Kiihtelysvaaran naapuripitäjissä edustus on seuraavanlaista: Tohma-
järvi (Kemie, 96-vuotias J. Kämäräinen:) *semmoⁱne* | *hevoⁱsta* | *jòuhkoⁱlanⁱ*
küllē | *ajoⁱn*. (Juho Ikonen, 68-vuotias:) *pirhosel leski* | *rihmasilla* ansoja
kokemassa | *pakkasella*, mutta *pakkašta* | *semmone*. Liperi: *ristoⁱla* asu-
muksen nimi | *poahoⁱn* | *tuammošši* tällaisia. Kuusjärvi: *piippoⁱnen* | *poavo*
hirvoⁱsen. Pielisjärvellä ja Nurmeksessa tällaisen diftongin jälkikompo-
nentti on yleensä kokonaan kadonnut: *talosilla* | *jalosta* | *hupaⁱnen* | *iltaⁱ*
nen | *jā^ohosta* | *verkot kalottin* otettiin kalat verkoista | *kujoset*.

Myöhäisissä konsonantin kadon johdosta syntyneissä *i*-loppuisissa dif-
tongeissa jälkikomponentti on säilynyt. Tällaisissa tapauksissa difton-
gin edessä oleva konsonantti on myös geminoitunut. Esim. *peitⁱäikkö* petä-
jikkö | *täikkäinen* : *vehnän₂ täikkäišsi* vehnän tapaisia | *miehemⁱ miellⁱäinen*
miehen mielen mukainen | *i^mmäinen* | *veritⁱäista väkkē* samanikäistä väkeä |
veššōi (< ?*vesoji*) vesoo.

7. Muodot, joissa esiintyy *i*:n loppuheittoa, eivät Kiihtelysvaaran seu-
duilla käsitä niin laajoja sanaryhmiä kuin Sydän-Savossa. Vokaalin kato
on tavallisinta vain dentaalikonsonantin (paitsi geminaatan) jäljessä, esim.
uun (~ *uuni*) | *suks* suksi, *suksnuorat* | *tul* (~ *tuli*), *tulkerä* | *ül*, *ülⁱäikaⁱnen* |
ors | *piäs* | *kotkuvokki* kotona kudottu, *kotvävü*, *kotperillän* (toisaalta
myös: *kotikasvi* kotona kasvatettu, *kotikonitti* »kotikarhu») | *köüs* |
kün^s kato^vvä | *puolⁱ mualⁱm^mō* | *emännästäⁿ* | *ikä^s*. Muiden konsonanttien
jäljessä loppuheitto on suhteellisen harvinaista. Esim. *uunimⁱ piälaki* |
rekihävⁱ varsanⁱ nëu^vvō (toisaalta: *jo rekⁱ mänⁱ èilevⁱ vetäjä^sitän*) | *mäkihänⁱ se*
velekasamⁱ makššä, *mäktivüöt* | *terä onⁱ àuki* (myös: *àukhanⁱ aukihan*, *sū siltä*
jäiⁱ àuk, *jiäpⁱ àusⁱ se tünkä* | *tuohi*, *tuohikoppi* tuohipallo, *tuohiläuvvus*
nuotan koho | *ovi*, *ovisèinä*, *ovis^yuu* | *repi* | *suapi* (~ *suap*, yl.), *vòipi*
(~ *vòip*, yl.).

Tohmajärvellä loppu-*i*:n kato tuntuu olevan samanlaajuista kuin
K:ssa: *sieltäⁱ pitⁱ hakkilⁱ lapšsi* | *hiäⁱ paⁿ ikkuisenⁱ elanⁿnon* eläkkeen | *tulⁱ*
kippiks | *ünki^vvī* uunikiveä | *kivkasa*, *jollaⁱ kivⁱ haka^ttän*, *kivkar^hhēt* kivi-
läjät (Kiihtelysvaarassa *kivi*-sanassa ei yleensä esiinny loppuheittoa:
kivikäivo, *kivikärrri*, *kiviluoto*, *kivireki*, *kivitⁱauti*). Mutta heitottomiakin
muotoja Tohmajärvellä kuuli: *ükššikⁱ kertaⁱ tuliⁱ oli* jne. Liperin Taipaleelta
olen merkinnyt sellaisia Kiihtelysvaarassa harvoin kuulemiani loppu-
heittomuotoja kuin *tuohloapokkⁱäita* | *mäktivüöt* | *jokniemi*.

Pielisjärven ja Nurmeksien murreryhmässä kyseistä ilmiötä ei juuri tavata. Esim. PieJ: *koṭipihassa* | *sittä tuli sota* | *kuoli* | *pieni pækka* | *päk-kīn üli* päkiän yli | *sū ollu' 'āki* | *suksilāsta* suksiladusta | *reki : rein*. Nurmeks: *laksi lahti* | *tulilahti* paikannimi | *kõõsivennessä* | *künsisoaren külä* | *koṭiranittān* | *perimies* | *emokkipuoli* naaraspuoli | *ðekkēn süöntāni* *ettō* | *vanahaksi* | *süvväl lèppē lisäksi* jne.

8. Kiihtelysvaaran yleisgemaatiotapaukset olen säännöllisesti merkinnyt lyhytalkuisiksi: *ei vähhēkkäk* | *paḥhō siätä* | *ei maḥkō' 'ōiva* lailla kunnolleen | *tullō* | *parraillān* | *ruokaveṛrō* ruoka-ateriaa | *puṛrō* | *veṣsoi* vesoo, hakkaa vesat (pres. 3. pers.) | *eñnē* enää | (paise) *säilästēllō* | *mittē hiām minulle vihoittēllō* on vihoissa. Erikoisgemaatiota, joka Joensuun karjalassa on erittäin voimakasta, olen Kiihtelysvaaran kohdalla merkinnyt usein myös lyhytalkuisella gemaatalla, esim. *märkkē* | *kuluḥkīsān* | *anittōk* antaa (inf.) | *tottapaham maksettāj* (lääkkeet) *jos lehmä pallauttu* paranee | *pallahitā itkemḡān* pillahtaa itkemään | *pienen sormem paksuñ-näinen* | *sarkatorvē* sarkapakkaa | *taiivām paṅko* korkea paikka, josta näkee ympäristöön | *pakoḡjāssa* paossa. Keruuvaiheeni alkuaikoina merkitsin tätä gemaatiota puolipitkällä konsonantilla varsinkin konsonanttiyhtymissä, esim. *kahta tühjē* *ei säikkäk* | *vimmästännik* | *vimmäset rihmat kaṅkàiilla* kuolemaisillaan | *kasvā* jne.

Yksinäiskonsonanttien gemaatio yleensä pitkän vokaaliaineksen tai täysipitkän diftongin edessä on epäilemättä aiheuttanut, että myös alkuperäiset gemaatat ovat vastaavissa asemissa huomattavasti pidentyneet. Esim. *sikālik om puḥli kun om paḥlik* huonossa huudossa oleva mies nai samantapaisen naisen | *tū-ittōp pakoḡjāissa kävellō* | *ühtä sōittū* yhtä päätä | *sit ol turkkī . . kärrī re-ḥkē va-sikkō* | *osapuolillēn* osapuolleen | *pistäppäs vieras puukkoṣ tu-ppēs* | *koirrosakkāk* koiraansakaan | *se* (tuisku) *om pannut tiet tukkōn*, *ei ðuh hīreh hüppēmē* pienintäkään jälkeä.

Tohmajärvellä gemaatiosuhteet ovat suunnilleen samanlaiset kuin Kiihtelysvaarassa, esim. *juñnī* junia | *pit haḥkīl lapssi* | *tul kiḡpiks* | *käü-päläissi* | *käüiti* käytiin | *rintān* | *kivkarḥhēt* kivikasat | *lähemppe tari-ñnō*. Kuusjärveltä olen merkinnyt: *vappā* | *kokkēlak* | *kassüörinä* | *lukkō* lukee | *seihtemen sattō* | *pottättipelitō* | *meärrē* | *sovittin* | *mujukkō* | *kiviikkō*. Pielisjärven—Nurmeksien alueella erikoisgemaatio on selvästi vieläkin voimakkaampaa kuin Kiihtelysvaaran seuduilla, esim. *rakentā* (PieJ) | *sikllō* nuotan siulaa | *kāoram purenttō* eräs leikki | *vartti vanahan kaṅkkāssa* | (lehmät ennen) *mehittū*. Alkuperäisen gemaatan pidentymiä: *olteeta* (PieJ) | *se āena polovista oitā* (Nmes) | *rahhō juoksutettin*.

9. Loppu *-k* on säilynyt varsinkin vanhemmalla polvella paussiaseissa ja toisinaan myös vokaalilla alkavan sanan edessä. Kiihtelysvaara:

èihän se òup pakko varasitök, oitā omil lupisak, sp. | piekssēten nüt ihañ küllältennük | ol hiännik kul läks sūtāp pakotak vaikka oli sairas | *èi nītā kàinustutak kü·h̄ttāk* kainostuta yhtään | *māk ke·mäs luok* mene äitisi luo | *tul' ominek àikoñnēn* nuha. Varsinkin silloin, kun jäljessä seuraavalla, vokaalilla alkavalla sanalla on lausepainotus, loppu-*k:n* kuulee geminaatana. Nykyään on tavallisesti -*k:n* edustajana vokaalin edessä laryngaaliklusiili, havaintojeni mukaan enimmäkseen geminaatta. Esim. *ruaje'* 'aho kaskiaho | *ämmām perse'* 'äräjjä' arvoituksesta | *onko se ahos* (mennäänkö riihelle) *jotta pàisti panna'* 'uamuks | *señ kuv vuan sül̄līsä'* 'oitā (lapsen), *se alakkā hüppik* | *miñkā enimmäsä'* 'ennättä | *küllä hiär rukkòusta'* 'èi pyydä armaa. — Alkuperäisesti -*eh* -loppuiset nominit esiintyvät loppukonsonantiltaan -*ek* -loppuisten tavoin: *kijirek, èi nillä nàütäk kijire'* 'olevan sàitta pakkōn, semmoⁱneñ kijirek ol | sài ollat tīne' 'akka.¹ Samantapaista -*k:n* (ja -*h:n*) edustusta on ainakin vanhemmilla murteen puhujilla Tohmajärvellä: *tuli tähä pakkasuamuna hēijāñ koittisak | mākāròitā oli kovastik | ei ollut sūöttēk astik | mium pit ollak kennen olla ennen | myös: tannek rappušsīn eītēn* (ei paussia) | *sinne'* 'on tasanem matka. Samoin Nurmeksessa: *pappa tàettā hoasttök kàekki elementtisäk* elämänkulkunsa | *se oli hüvä iltanen sūvväk | nītā* (kaloja) *soitā kavatak* kuivata | *vañ kun sàittū òekker rāntāsæk* jne. Mutta: PieJ: *sala·kuh̄j̄ō* (salaa) *tàettāhan ne kupšsātella* ampuu metsoja.

10. Sananloppuisen *n:n* kohdalla on erikoisesti huomattava, että vokaalilla alkavan sanan edessä sitä saattaa edustaa kurkunpääklusiili, useimmiten havaintojeni mukaan geminaatta. Näin varsinkin Kiihtelysvaaran eteläisissä kylissä. Esim. *sijin se männō kum papi'* 'eväs, so. helpolla | *jiäpi hēinä'* 'allek | *pakkaⁱse'* 'ampuma pakkasen aiheuttama halkeama puussa | *èi moñ mies hevoⁱsellā'* 'ajasik | *sehäv* (astian vanne) *veittä nīn tiukalle'* 'ihtesäk (allatiivi on murteessa -*n* -loppuinen). Toisaalta: *vešsättēihen_èillä* | *ennen että àikojjān* liian aikaisin. -*n:n* säilyminen vokaalin edessä oli aivan tavallista heinävaaralaisilla kielenoppaillani. Olen kuullut myös sellaista ääntämystä kuin *paskannen* 'anšsās', joka saattaisi selittää laryngaaligeminaatan synnyn. Siis -*n* - > - ' - .² Vrt. RYHT-

¹ -*eh* ja -*ek* -loppuisten nominien ero ilmenee nykyään ainakin osittain noiden sanojen taiputusmuotojen vokaaliyhtymien kehityksen erilaisuudessa. Vrt. *her|nek, -ñnēn* | *pa|lek, -lačkēn* pajan palje | *venek, -ñnēt*; toisaalta *si|jek, -jtīn* (vanh.), myös: *siĵ tēkskāk* | *ku|vek, -jtiks, -jtīt* kude | *sàik, sajtīn, sajtīt* sade.

² Karjalaispohjaisessa, mutta savolaismurteiden kovin suomalaistamassa Ilomantsin Mutalahden kylän murteessa on loppu -*n* assimiloitunut jäljessä seuraavan sanan alkukonsonantin kaltaiseksi taas silloin, kun tämä on *k, p, t* tai *s*. Esim. *korp-seläk kirkok küllee* | *mūtamek herran* | *pojak kera* | *kasvikkumppal'* | *virosikkapula* |

KÖNEN Virittäjä 1936 s. 251. Tohmajärvellä n >' mainitussa asemassa on yleinen: *semmonē* 'astesseppä astiantekijä. Samoin Nurmeksessa: *kala' ajajia kuluki* pyytäjiä nuottimoissa | *va' ikä. on tullut eletüks* | *elä nīr roavvā* 'äänellä kovalla äänellä.

11. Myös eräiden muotoryhmien (-*ut, üt* -loppuisten nominien ja akt. II partisiippien yks. nominatiivien) loppu-*t:tä* voi vokaalilla alkavan sanan edessä edustaa laryngaaliklusiiili: *lühū* 'ämmä lülleröinen | *oŧhan se hekoitellu* 'ositökksēn aikonut ostaa | *liekkö äitisäs säikütellū* 'illalla külüpütiellä. Muutenkin mainituissa tapauksissa loppu-*t:n* edustus on mukautunut loppu-*k:n* edustukseen. Esim. *kevuḥ hevoīnen* | *se oīs kuh hōūhen, nīḥ kevuḥ* | *papurīhem pūinnissa on olluk* rokonarpisesta | *se oḥ katkennuj jalaka paksulta jalalta reidestä* | *ei hīlen kirentä eñnē ollu* 'ūnissa | *ei sijnā ollus sanansijjō* moitittavaa | Nurmes: *sū ollu' āki*.

12. Palatalisaatiota esiintyy murteessa vain dentaalikonsonanteissa (ei esim. *h:ssa*) yleensä *i:n* tai *j:n* vieressä olevassa tai olleessa yksinäiskonsonantissa. Havaittavinta palatalisaatio on seuraavissa tapauksissa.

1) *i:n* sisä- tai loppuheittotapauksissa: *vaška* vasikka | *luškan täävven* | *veŋnen* verinen, *nūt se veŋser rempsa* (päivittelysana) *sen teki* | *veŋsekkō* verensekaista | *paŋ* pani | *se tuŋ koŋtīn* | *likapuaŋ* likatahra | *papusuol* lampaan peräsuoli | *aksel* | *vuos' vuuḥvelta* | *puasḥivet* laakakivet | *palteŋ* eräs tupakkalaji | *syuhuš* suhusi. Milloin *i* on säilynyt, sen vieressä olevan dentaalin palatalisaatio on heikkoa, usein tuskin havaittavaa: *vaška*, *vuosikas pässi*, *pualikka* palikka, (rukiin jyvä on) *verissän*, *verillem pas-sōva* verille sopiva. Sellaisissa loppuheittotapauksissa, joissa konsonantin edellä on *ū, ū* tai *u-, ü-*loppuinen diftongi, ilmiötä ei esiinny: *täikinaj jūr uun* ~ *ūn* (vrt. *un*) | *kahviruun* kahvinruskea, *ruunäivina* ruskea toimikas ostokangas | *rūnsēula*, *rūn* ryyni | *rūl* räätälin työvehje, terävä kokka, jolla harsimislangat katkotaan ja napinreiät puhkaistaan | *on täüs lehti*

se kuk karhut tappaja ol | *meijät tuvassa* | *sitä tulit* (tulin) *tänne* | *heŋketorreissa* | *venäjāp puolella* | *meijāp piennä ollessa* | *elippaikal* | *nīp paha* | *missä on sopivip paikka* | *joissūk kautti* Joensuun kautta | *se ol' hüvis selevä*. Tässä murteessa ei ainkaan loppu-*k:n* edustus ole vaikuttanut loppu-*n:n* edustukseen, koska *-k* karjalaiseen tapaan on kokonaan kadonnut (esim. *ammupa pimmiellä* | *ei piä miulla kessä* *kestä* | *nūt ei anna näkö valtō* | *en osta tuota*. Loppu-*n* näyttää myös säilyneen vokaaalin edessä, esim. *en osta* | *seiŋsemen aikah* | *näinikäh*. Mutta kaksi kertaa merkitsin tapauksen, jossa paussin seuratussa *-n:ää* edusti laryngaaliklusiiili: *mie sano*' (paussi). Voisi ajatella, että mainituissa *k, p, t* ja *s*-tapauksissa muutoksien *-n_k-* > *-k_k-*, *-n_t-* > *-t_t-* jne. välivaiheina ovat olleet *-ʹ_k-*, *-ʹ_t-* jne. Laryngaaliklusiiili on joka tapauksessa tähän karjalaismurteeseen tarttunut läntisistä murteista. Uutena, outona ääntenä se on pannut suhteet sekaisin.

pyussa | täüs(äika)sem pōⁱjjam püörräutti | uamukàus. Tohm: ünkiövi uuni-
kiveä.

2) Vokaalien välisten dentaalikonsonanttien geminoitumistapauksissa *i:n* edessä. Vastaavanlaiset alkuperäiset geminaatat eivät ole ensi ja toisen tavun rajalla palataalistuneet. Esim. *veřřim mǎnnō* tulee tottumukseksi | *muaham pañnīset* hautajaiset (vrt. esim. *kelloṅkannin*) | *vǎl̄tin* | (*verollem pantava*) *valehtel̄i* valehtelija (vrt. *palli* pallo, *pōⁱjjam pallikas*) | *ei vařri* ei kuumaa | *kyuļl̄sraha* kuuliaisraha | *sieñnī* | *puoļtin* | *kēūristā kēūřrin* | *nāuřrin* (vrt. *nauris, kǎrritie*) | *saļtīt* sateet | *tuļ koļtin* (vrt. *pak-sut vuattīt*) | *ihol läpi vuošsīn* | *uamukàušsī* (vrt. *rašsīn* heinäseipääseen). — Toisinaan kuitenkin havaitsee lievää progressiivista palatalisaatiota nimenomaan alkuperäisessä *l:n* geminaatassa: *viļla* | *vēinjuonnīlla* | *vaskisilla vitaksilla, rautasilla seip̄päillä*, loits. | *silimāt palluiļlō* valvovalla pikkulapsella | *harl̄eita vihmmāiļlō* kivistää, viiltää. Tohm: *vajiļla* vailla. Kauempana sanassa muutenkin: *holohotti* holhouksen alaisena oleva lapsi | *luapotti* varrellinen tuohikenkä | *vihatti* jota toiset vihaavat.

3) Painottoman umpitavun diftongin *i:n* edustajana tavataan ainakin vanhemmalla polvella tavunloppuisen dentaalikonsonantin palatalisaatiota. Esim. *tāūshamušta* täysikuntoista | *hevošràuukka* | *rukaškāissā* rukaset kädessä | (*hippa siñnū*) *hivvaškān* | *ihon* ihan, aivan | (*ukko ol sītā hüviv*) *vihašta* vihainen.

4) *nh* ja *rh* -konsonanttiyhtymissä *i:n* seuratessa alkukerake on voimakkaasti liudentunut. Esim. *vañhin* | *hañhi* | *kařhi* | *urhisittāttū* rohkaisee itsensä | *terhistāttū* kimmastuu hieman kuin suutuksissa | *vasittām puřhistēlō* pyristelee | (*varsa*) *pūřhistēllō* höröstelee korvillaan.

5) *j:n* regressiivistä assimilaatiota esiintyy *lj*, *rj*, *nj* ja *tj* -konsonanttiyhtymissä: *paljoko makso?* — *paljaj ja vasaran* viisasteleva vastaus, *palja* pajamoukari | *sūrjāpaljalainen* vieras, joka ei kuulu joukkoon, sivullinen | *neljä* | *se oh harja jolla pellaavāita harjattān* | *perjakka* lehmän nimi | *linjař* karrin jousi | *hutja* pitkä vitsa | *latjōmista* latomista | *lāiskam mutjakka* laiskanpuoleinen.

6) *t(t)s* -yhtymä tai dentaalikonsonantti + *ts* on karjalaismurteiden tapaan liudentunut. *ts* esiintyy vain tietyissä sanoissa. Esim. *tuļ(t)tsū* tylsä | *put(t)šikko* pieni korvaton puuastia | *sijam pot(t)ši* sianporsas | *nāulaputška* naulapaketti | *mahapöt(t)šō* lehmän pötsimaha | *hivrel litška* hiirenpyydys | Jauhot maistuvat *kiven kitskullen, kitsku* häkä | *paltšamo* ~ *paltšar* muuan vesimyllyn vaihderatas | *ne miehet paltšettivat* puhuivat sekaisin suomea ja venäjää | *lāiskaj juñtsakka* laiskan puoleinen (esim. hevosesta) | *vōipas peršakka* voi perhana.

Pielisjärven—Nurmeksen murreryhmässä palatalisaatiota ei yleensä

kuule. PieJ: *petraväljä* karkeakaliiperinen luodikko | *vuošsi* vuosia | *samolle* samoille | *sekametillen*. Nurmes: *teljo* | *urokkipuoli* urospuoli | *pæk-kõn ünñi* | *küpeññi* | *jalosta*. Kuitenkin olin kuulevinani jonkinlaista »eti-syyttä»: *höljäkki* paikannimi | *kojiranitän*.

M u r r e n ä y t t e i t ä.

Kiihtelysvaara:

1. P i e n - M i k k o.

Maanviljelijä Tauno Vatanen, 64-vuotias, Heinävaaran kylästä 11. 8. 49.

pi-en Mikko ol se-mmone | se-mmonem Mikko joka tuota ol òikkēsttān koko külän ü-htteinem Mikko | se oj jo-ka talossa nñn se tuntu Mi-kko että [po. jotta] se on àivan nñn ku se-n talom Mikko ja | varsinnit tuota koko kü-län ü-htteinem Mikko || ja mi-koⁱlla ol àina semmošsi erikoinen ta-ri-na kun | se taillon tu-l | nin sil-ol àina joittaiⁱ wutta ja | sehän ol tietüstiv va-letta | van Mi-kko ol se-mmonev va-lehtelⁱ jotta se ei kellenkkät tehniiv va-hinⁱkkõ niissä va-ileissän va-in | àina se joittai^v valehtel || mu-utamannik kerran kun se taillon tu-l ni se sano jotta hiän ü-heñ kerran j-älläñ on tur-kin ostañna | jotta tur-kkⁱ ei òu' olluk | mù-illoñ kun ü-heñ kerran hañkki itellēñ tur-kin | ja sittä tuolta po-hjospiästä kü-llē kuleksi | su-^vvēm [kylän eteläpäähän] mä:neñmāj ja jo-ka talossa kä-vi | ja mi-ssā' 'ei sanoñnet jotta hē-itäppäs Mikko tur-kki | nñh | hi-āñ kum piäs su-^vvē nñh hänel ol nñh he-llej ja | ja ja si-nnem mõi sen tur-kin jotta | ei hä-ñeñ kääüt tur-kkⁱ pitämineñ kun-^ei ku-^kkāk käsket tur-kkⁱ pi-ältä hēittämmäv vaikka ku-in òisih hellek | . . . [jot]ta se-mmonem Mikkoñhäs se o-l | ja si-llä nüt ol Mikoⁱlla niitā ü-htā ja tò-ista semmošta eri-kòista jota ei niim mù-illa ollunna | mi-tenkä pitkkän |

[Noo kyllä taukoo voi välil — välillä pittää! Olikos se tämän kylän miehiä?]

tä-män kylän ka-svattilòita i:han | no si-ttä onhan se Mi-koⁱsta se-mmonen tarina | se tuossa Hy-uhtilammilla ol su-^vuressa talossa Ho-lomalassa | re-ñkinä e:nnen | no i-säntä sano Mi-koⁱle jotta mäppäs ri-ihtä vetä-mmāñ | i-säntä tarkotti jotta | veittēl lü-hittēitä ri-ihhēñ | ti-ällä sanoitāñ jotta a-hosta veittāñ | no se i-säntä kun sa-no jotta | mä-hhäm Mikko kää' | ri-ihtä viät-tämmāñ | no Mikko mä:n sittä he-voseñ kansak | ri-ihel luoj ja sito | na-rut | re-iñ-kanitāj ja | ja sitte tò-isem piär ri-ihen-salapañmõñ [nurkkaan] | ja

sittä käski | alako viättēs sitä | no eihän se mi-tä rihi lähteñnä hevosej
jälestä | vam Mikko arvel jotta | kun ei ko-koñnāl lähen nin tottahan se
pu-rkkōp pittää | i-säntēhäm pittää to:tellaj ja | nõus ka-tollej ja hajotti jo
ka-ton | ja puotti sieltä jo ha-rjahirret alas | ja sittä i-säntä älüs jotta nü-t
Mikko särkkō ri:htä || i-säntä sano jotta mi-ttē sinä siellä nü-t kummittelet
ni | Mikko sano i-tehñän tuota käskittä ri:htä vetä-mñän | ja tã ei e-hünnä
[= ehyenä] lähek | he-vo-sella hiäj jo kò-ittel nin tã pittää ha-joittōj ja sittä |
ja viättēv vä-hemñäñ kerralla || no tä-mmönennit tä-mä nü-t tunittū tässä
olevan vä-hän nñ-kum pe-rrēhiv va'ñ | küllä se ni-ihem Mikon ta-riñnõihel
lukkūm pittää hülätät tã-hik ||

2. P e r h a n a.

Edellinen.

[Juho Eskeli(se)stä sitten. Mitenkä se asia oli?]

nñ-in | nñin se ol tässä mē-ijām mö-killä asu | üks Juho E-skelinen
semmonev varnha u-kko | ja | nñitä ol tuota jo sitä u-kkō | nñitähän ol pa-ljo
sitä u-kolla pò-ikkī | ol mo-net ja | joitain neljä-viis pò-ikkōhis sijnä ja |
nñ-instä sittä u-kkō ruvettin | u-kkōhan sitä kutu-ittim perhanaks | vñin |
vñin sittä pò-ijattip pò-ijillennit tul se ni-mi jotta nñitä pe-rhanõiks sanottin |
u-kkō sanottin nñin sanottim pò-ikkī | ne ol kà-ikki pe-rhanõita sittä | nñin tã
u-koilen tul tuo perhana nñimitus sñ-itä kun | u-kko se ol vähä semmonen
su-utarin-tapanen nin | se ol o-mellu' 'ü-heñ-kerran sitte su-äppöt ja | ne
ei õut tulluh hü-vät | nñin se ol pu-rkañna sittä ne ja | ompel sa-mñmñ sa-mñmõir
rè-ikkñn uu-vesitñn | ja si-ttä sano | ka-top pe-rhana kun tul hü-vät | ja sñitã
u-kko sai sem perhana nñimituksen || no tämä u-kko nü-t ol sittä se-mmonej
jotta | se usko hüvin tã-ikkõin | ja te-ki se vähä nñitä i-tekkik | jotta | sittä sillä
ol e-rikõinen se: jotta | se usko vä-hä nüihinnih he-ñkkij ja | my-um-muassa
nñin nin se ü-heñ-kerral läks vie-mñmñ muuta-mñmõ po-konniekkō [= ruu-
mista] hà-uitñn | . . . ja sittä | Kñ-ihelüskañkkällä nñ | hevonen rupes hü-vi' |
hi-ikkõmñn || se män i:hav vu-ahitēj ja | è-ikä jaksañna vettek 'e-nsiñkkās
sitã po-konniekkō | no nü-t | tuota | u-kko arvas jotta nü:t om pi-rù pe-lissä
jotta ei mi-kkām my-u | van u:kolla ol ko-nstit | se ti-es jotta se kun | sittä
sñitã ki-rstum piältã nõus pò-ikkēñ ja män | he-vo'sen e-ittēñ | ja lõ-i pi-iskalla
ri-stin ti-ehe | hevo'se' 'è-issä | ja sittä sñ-una's sijnä | sillon se | pi-ru sñitã
ka-to's | ja sittä ukko pi-äs sem pokonniekañ kansaj ja-tka-mñmñ sitã matkkō |
ja ukko u:sko tä-mñn ihan tã-üv-vellēñ ||

3. Ukko-rovastista.

Edellinen.

nj'in | tässä nüt | tässä mè:illä enner ro:va:stina ol Vartijovāra ja siihen [p.o. sijtä] sittä ðikkēstāṅ koko | pi:tä'jjār rahvas tü:kkäs | ja è:ikä tükännä | tò:isiñnān nj'im pi:kaluonto'nej jotta se àina | osas asijakkāssēṅ kāsiks | kāsinnim männāv va'in | sittä tò:iselta puolej jos ro:vasti èi i:tek ki:rkossa su:arnañna njin | sittä se tu:ntu jotta koko ki:rkko:ressu män tü:hjā | no tä:mä ol [ei kuulunut] . . . | se su:arno'ssānnin ni se à:ivan tuota su:o:rrān hā:ukku | melekkēin nimelttān sano | ja varsinnin nin nj'in se:levvān jotta sen a:rvas | kettē hiän ta:rkottā mi:llo'nnis siellä | no nüt minun i:sävāiñnō | ja sittä tā nu:apur' O:llikoljosvāiñnō | nñ hūō ü:htā vanhat u:kot | nin hūō sattu ü:htā ðikkō ki:rkōn ni | tu:l'ttūsas sanovat jotta nüt se ro:vasti hāukku hē:ijät i:hal lä:pi jotta | osotti so:rmellāj jotta mù:istōiten tūō vuah ha:rvoṅ ki:rkossa kāvijät jotta | . . . ne èivät käuñnēt | ta:vammukasestīn nüt vä:hä kirkossa käuñvān ü:llēsān nin | ja si:llo'nnik käuñtīn | njin nā'hi' 'u:kottī' 'ol njitä harvoṅ kirkossa kāvijāi nin | u:kkorovasti väikka se ol nāihem pa:rraitā ü:stāvijjām mo:lemmillen nñ | ni ro:vasti ol väikka ne nüt ol ü:stävükset ke:skeñnān | ta:vallisissa olo'ssa van | ki:rkōm pisttāütivāt | nin si:ellä sittä hā:ukkūs sä:ntārōi ne hū:vim pahaks jotta | tūō ha:rvoṅ ki:rkossa kāvūt jotta | pañkkō nüt nä:mä mi:ellēnnim mitā hiän tiällä sa'ñnō ||

njin | nj'iv varma ol ro:vasti sijtä su:arnatasitāj ja njistä la:hjo'stāj jotta | myutamāṅ kerram minā si:nnes satuñ kur ro:vasti pañ he:rrasvuaittēta pi:ällēn nin | minā sanoñ jotta mi:nnekkā ro:vasti lä:h'ttō | njin sa:no ka lähen sinnep pi:tä'jjāv vu:allī suarñnōmmāj ja | su:arñnōnnik kāikki iānet i:tellen | ja nj'in kāvī jotta ro:vasti sà:i kà:ikki i:ānet ja | va'in se kun ol kē:isarpi:tājā njin sinnes si:ttā puka'ttīn | sieltā va:ltijovallan taholta pa:ppi | è:ikä | ro:vasti sillä tavalla pi:ässüv väikkapa kà:ikki i:ānet suarna's [i:tellēn] . . . ||

4. Radion särkeminen.

Edellinen ja räätäli Heikki Hirvonen, 77-vuotias, Kontiolahden Seliltä.

Mikäs se olikaan? Mitäs teidän piti kysyä tältä naapurilta?

T. V.: ka nj'in | ra:tiijō kum minā korjasin nin tä:mä siihen tul sittä sa:ksilōiñnēn | se ol semmo'nev va:nhaṅ ka:nsar ra:tiijo ni | tä:l ol su:uret ne ri:ätäl'sakset | ni se tul sittä siihen a:vittāmmāj ja | tā särki sittä koko ra:tiijon || tā Anttipiirōista hū:vin su:ututti | ku sitā vähāṅ ku:ulu ni | mi:nā arvelij jotta pi'ttā panna:k ko:vemmastik ku:ulummāj ja | si:ttā minā sitā

ra:ssaiļin sijnä ja | tã· tul' sa·ksilõihēj_kansaj ja | tã·hit tõņkäs sitä vähä
 niļllä sa·ksilõillāj ja | sittä se mä:ññik i·ham mükäks | sī:t·ēi kyulunna
 e·nsiñkkäk [vai: ei miittäk?] ||

H. H.: tä:mä kun sano tä:mä Tã·uno jotta | jotta | tulehhan a·vuks siihen
 tuota tä:ssä piitã ollas semmo'inem pi·tellī | otahkan sa·ksit ja | pã·inelev
 vuan tu·osta | no· elähäm mi·ttäs sano | tä:mä kun tu·rišsõ kehno | tätã | tätã
 ei su·ak | tämä kun tu·rišsõ | ni suata·ššin tuo tu·rina pò·ikkēn | no· | elähäm
 mi·ttäk || nã·nhän sitä te·hittin | niñ_kuñ kũ·na_pã·ivänã | ra·tjioñ_korjjojat
 tõitã ja | ja tämä hēitti tu·kkuññã tu·rinan sittã ja | eihän se turissuk
 ko·llenkkäk | va'in eihän se kũ·lunnaikkäk ke·llenkkãm mi·ttäk || no sittã tuļlõ
 u·am-pũ·hã- | su·nnuntãicu·amuna tä:nnek | ju·malampalavelusta kũnte-
 lemãm [p.o. kunteleãmãm] nuita | kü·lãlãissī ja | sa·n-sa·ññõ ei | ei sitä
 nü·t tuota | se kun tu·ris nã | se | müõ ko·rjattin | vañ nü·t sillä ei pã·ivvaston
 kũlem mi·ttäk | se hēitti ke·rrassa kũlemisej ja se ol ke·rrassa . . . ||

T. V.: ka ni·ihhän se ol | vañ sinun sũ·ühän se ol se·hhik | sinã niļllä
 sa·ksilõillaś sä·rit ||

H. H.: no si·nä | mi:nähän tēin tü·õtã kä·skettũ | sinähän kä·skit jotta
 pã·inelev vuan nã·in_ikkãn sī:hen | si:nun sũhã se ku·mminnik on ||

T. V.: ka empã minã si·llã_tavalla kä·skeñnã |

H. H.: no empã mi·nãkkãt tieñnã jotta mi·teñkã he:rra_varrõin tätã piitã ||

T. V.: sijnã tul' tu·mma'nev va:hiñko sittã | su·rina loppu . . . ||

H. H.: sijnãpä se ol | eihän se mi·tä |

T. V.: vę·rkkuļlĩhhã [= verkonkutojaahan] se e·nemmän suututti ku se
 ol hü·vih hanakka siher ra·tjioñ_kunteļlũn |

H. H.: sī:nähän se kü·llã mēillen ki·ukkuś sī·tä jotta kun sä·rkivãt tuor
 ra·tjioñ jottei suak ku:nnellar ra·tjjo | se ol hü·vin | hü·vin utala [= ahkera]
 kũ·nteleãmãm [p.o. kunteleãmãm] | se ei hē:ittãnnã mi·lloñkkãt tuota |
 mi·lloñ ol hüvä ra·tjioñiãñ | si·lloñ ol ukko i·stumassa sī·nä sittã |

T. V.: niñ | ei si·llã ollus señ_ki·irremppē tõihēj ku su·llaikkäk |

H. H.: mi·nä niãt e·m perustak | sũ·tãt | vaĩ tuota | van u·kkohan se ol |
 se ei tullu' 'õ·itis sinnek ki·stumãmãn [= istumaan] ||

T. V.: semmošsi ã·ikojahan siãtä e:lettin ||

5. Lentokoneen pudottaminen.

Heikki Hirvonen ja Tauno Vatanen. Sulkeissa olevat lisäykset allekirjoittaneen.

[H. H.:] nãñ tiällä Hē·inãvuaran kylässähän ne pu·ottivat le·ntoko·nnēn-
 nēj ja mi·nä | minãhit_tuota_sieltã | ko·itõ | ka·ton tuota | jotta mi·kãs pe·rha-
 nam mē·iniñki siellä nü·t on | ja_siellä | le·ntoko· — | ka·ks le·ntoko·netta

jä.lekkäin | le.nntēh hu.risti.ja | ja si.ttä a.lako pà.ukek.kūllū[j] ja | ja tu.let vä.lähtel.ja sa.vu.ja | lo.pulla näij jotta | ka.nü.thän.siellä le.ntokonep pu.tovvā.ja | mi.es.läks sitä | la.skunarjolla a.las.ja | ka.to'n ihan si.nnek.astik.kun | mi.nuv vuan si.limät | . . . siihen sittä me.tät.ja müt tul e.ttēn.ni | si.hen se minun | näkeminen sittä jä.i | va'n nä.mähän.ne pà.ikkakuntaläiset pa.remmin | ä.lüsivät.ni | nīnkun esmerkiks.tua Tà.uno tu.assa ||

[T. V.:] n̄i | se.ol si.lla.ta.valla se.ol | ki.rkko.ä.ikkä.ja sittä tu.assa.tua | ra.tijo.pà.uha's | se.ol vielä hü.viη kovalla.tta.se | hü.viη kovastit tuo ra.tijo.kum mi.n.o.olin tuolla pi.enessä.kammarissa sä.ηηüm.piällä.pötkötin se.lällä.ja | ku.ntelin.sitä ki.rkommeiniηkkī.ni | se | min.en k̄i.ul.lun nähel le.ntokonneihen tu.llō[k]kāv va'n | ky.uliv vuaj jotta nüt ko.nekki.vvärillä hü.vir ra.justi' a.mppū || ja nüt kum meillä sa.ksalaisporukka.ol sillo | n̄itä sa.ksalaišsi u.psierloita meillä.ol.ja so.tamiehh̄i m̄.uta.m̄i kappa.leita a.sumassa.ja | ne.ol Si.rkka.ol si.ellä.ja sittä Pi.ippo.laη Kà.ijja.ol.ja ne.ol.tuolla pi.hamualla hü.viη.koko rä.täkkē pi.tivät semmo'ista lü.sttē.pitivät.vuan.siellä.ja tiällä tu.vassa.ol tätä ra.hvasta sittä | m̄.uta.rah.vasta.no mi.nä pà.ikalla ta.jusij jotta nüt ko.nekki.vvärillä.amppū | no mi.nä hü.ppasin sitä sä.ηηüm.piältä.ja | mi.nä ko.menniη tässä ku.lūkkissañ k̄i.irrēllä.mäniη.tuonne' 'u.lōs ja minä | ko.menniη k̄a.ikki m̄.un | ta.lor.ra.hvān -tta nüt ru.vet[k]kē k̄i.irrēllä sē.inäv vi.errim pi.tkällennij.jotta nüt ko.nekki.vvärillä.amppū | minä.olin si.tä.mieltä.jotta.se a.mppū ta.llō.ja | ta.lov vä.kkē.ja amppū n̄itä sa.ksalaišsi kun.ol pi.ham̄mua tā.ünnä.ja Si.rkka.ja | ja tü.ttölöitä.siellä mu.ittain.ni | si.ttä.minä juoksin si.nnej.ja minä.noj [= sanoin !!] jotta nüt ko.nekki.vvärillä a.mppūt.jotta | mä.ηkkē pà.ikalla pi.tkällē.ja || va'n ne a.lako hu.rrataj.ja k̄a.sijjäl.le.vitelläj.jotta nüt.se.putovvā nüt.se.putovvā se tu.litti ju.st tässä me.ijän.talom pi.halla.sel | rü.ssaläisel le.ntokonnē.ja | si.ttä.se tu.onnen nuiη ki.lometrīm.piähän me.iltä.ni si.ttä.se sinnep pu.to's || ja | jo.insūlainel le.ntäjä.joka.sen | tu.ho's.ja | ja si.ellähän.ne . . . si.ell.on ne ku.opat nä.kö'sällä jōihen se pu.to's s̄in.ol ko.lome heηkkē s̄inä le.ntokoñnēssa jotka s̄i.nä.tuhhōutu.ja ne.ljās.tul sittä alas la.skunarjolla | . . . s̄inäham māni hü.vin | hi.enoks k̄a.ikki.ne mi.ehet.ja m̄ut s̄i.nä va'n s̄i.tä.pitätett̄iη kuv v̄i.s ja.lakkō.lōütü | jotta ka.hella miehellä.eij.ouw v̄i.ttä jalakkō.jotta | on s̄inä ko.lommās vielä . . . ||

6. Antti Piiroisesta.

Tauno Vatanen ja Heikki Hirvonen.

[T. V.:] meillä ol ü.htä.ikkō tā Hessi ol meillä ja sittä | tuo | A.ntti | Pi.irroine || se ol ü.heksännelläkümnenellä oleva ve.rkkul.ukko | no nüt

sittä my·utama kerta se ol ka·nsah̄ hü·vim mu·kava semmo^{ine}n || hü·vim mu·kana . . . mu·kava ta·ri^{no}ija | no nüt tämä my·utaman kerran to·htorissa kà·üntilöistä läks pu·h̄h̄eks ni | A·ntti_{no} [= sanoi]¹ hi·än ei of[u]k kà·ünük kun ü·heⁿ kerran i·ällän to·htorissa ja èikä ü·llütäm mù·ita | sano ni·in ol vielä ka·llispa·lakka^{ine}j jotta hi·än tiⁿki pa·lakkōhin nin | tohtor^{vu}·an -no [= sanoi]¹ o·n su·lla ri·kas pò·ika küllä si·nun ka·nnattā ma·kšsō[k] | sano si·ttä ei mi·ttām my·uta tehnik kum pa·pe^{la}·pur re·setin kirjo^{tti} ja s̄i·tä si·lipas̄ ne ra·hat | ja | kun se ni·ät ol re·setin teh^{nä} sille | no | nüt sittä kum | mi·nä küs̄ij jotta no | a·ptiekista_{nä} [= sinä]¹ otit ro·hut? | sano | pa·ska . . . ni·tä ro·htuja hake^mmā sel li·pun kà·ullev viska^{si} [= viskasin] èikä [nähtävasti: viska^{si} 'èikä] s̄i·tä tohtorissa kà·ünnist_{ollu}[m] mi·ⁿkkällaista hü·öttü | no e·n ü·llütäk ke·ttät to·hto^rrīm mä·ne^mmā s̄itā ei òuk ke·llen^{kk}ām mi·ttāk a·ppū . . . | [H. H.:] minä vielä s̄i·ihen sanov vä·ll̄i[j] jotta | v̄ai sattu si·llä keinoj jottei li . . . li·äkkēt v̄ai kuttanna mi·ttāk? | u·kko sannō . . . tta no | ni·itähäm minä_{nüt}_{nitā} heijäl li·äkkeittäv vielä nu^{ita} | jotta kà·ullev vi·skasir re·setin ||

Jaa, että siltä Antilta kuoli eukko?

[T. V.:] ni·i, Antilta ku·ol eukko tuohon nu·apur^rij ja | mi·nä kun satuⁿ si·nnem mä·ne^mmān ni se A·ntti_{ku} ve·i sittä è·ukkosar ri·i[h̄]h̄ej ja olhan ni·itä mu·i[t̄]aik kanta^jj̄i ni mi·nä noj jotta no | mi·ltäpä tu·n^tü kun eukko_{kuol} nin | sano_{jotta} | nüt se pu·to^s kun hi·ekkakontti se^lästā || no sittä se A·ntti vielä otti y·uvven_{eukon} | ni mi·nä sanoj jotta no sa^{tt}uko nüt pa·rempi . . . no | kò·iram pa·skam pa·ljo hu·psumpi sa^{ttu} ku e^{rt}ine . . . ||

7. M a r k k i n a m i e h i ä .

Tauno Vatanen ja Erkki Piipponen, n. 50-vuotias maanviljelijä Heinävaarasta.

T. V.: küllähän se tuo la·ⁿkomies tuossa ma·rkkinare^{issu}sta muistasi 'ü·htä ja tōista semmo^{sta} mu·ka·^vvō | mitä siellä on ta·pa·htunna ||

E. P.: mitäpä^s si·ellä | sielläⁿ sattu tiet^{ust}ik kà·ikemmōista | kellem mu·ka·^vvō kelle 'è·i_{muka}·^vvō | epämiell^{üttä}v̄vē ja è·i_{miellüttä^vvē | nitā kun nūi' | kà·vellessä siellä sattuⁿna v̄ikka mi·ⁿkälai^{ss}ēm porukkām | mū^m muassa minä | mū·tameⁿ kerram pis^{tä}ü^vvūⁿ tuoll^{ai}k Kä·kisal^{am}essa | minä kum mu·^ätismies òuⁿ kà·ikk̄in silimistä kah^tōin niⁿ kum minä ò·unnik | sie^{llä} kuv vi·ⁱssät mullen tekivät se^mmo^sen konstim | minä ostih}

¹ Pelkkään kuulovaikutukseen perustuvia muotoja. R.N.

hü·vär ry·unahevoⁱsev | vi·isvuotisen | sittä minä vein sen ta·llin sinnej ja | lähin kà·upunnilleh hüvillä mi·elin ni pütü he·voⁱnen | mi·nä tulen sieltä sittä ko·rttie^rrj ja | ò·un sinä kà·ulla kä·velej ja | là·uta(àijjal läpi hü·vin òuto ha·ju häi:ssü jo kà·ullej ja | minä mǎ·n sinnet ta·llih hevoⁱsel luoj ja he·voⁱneh häi:ssü nñh hi·rvv^eñ kamalastik | ja minä sanoⁱn | mi·kkän tässä nüt on . . . || sieltä va·llampar^tsikka [= ammattihevoskauppias] tu^llõ se·mmoⁱ·nem mies ja sittä | sañnõ hü·i t^eijäh he·voⁱnehhan ha·ppañnõ ja häi:ssü nñh hi·rvv^estij ja | jo·tovvorm^m ol si·eram^mm pistänn^et ja | minä sanoⁱn | a·nitä häneh häistak | so·ppⁱ tännem mu·a(ilm^māj ja || ne m^einaš miñnū jü·mmäütt^ej jott·o·sītōp p^o·is multa se hü·vä hevoⁱnej ja iham pi·likka·hinnalla | ku ne | monta i·sānt^te on uhrik^ss^en su·añn^et varotuksista hu·oli·matak ||

T. V.: mi·nä nüt em my·uten | ma·rkkindista | vam minä vuan ky·ulin kun | tiällä ol hü·vin | va·llam·par^tsik^oita ol nämä Pu·ustisev·vel^jjekset | He·rmani ja Pu·avo Puustinen || no nüt sittä So·rtavalam ma·rkkinassa ku olivat ni' | sitte ne rüssät kun si·eltä o·sti | àina | tä·mäm·puolen hevos·miehiltä he·voⁱšši | nüt sittä ol si·llä·k^einoñ | ja sittä ne rü·ssät p^yüiti àina jonkun sieltä nñh·kul li·ehtarik^ss^ej [oppaakseen] ja a·puläisek^ss^e' 'o·stañ·mān hevošta | nüt sattu si·llä·k^einoñ jotta tä Pu·ustiset ol ku·m^ppⁱh He·rmani ja Pu·avo ja | h^eil·ol mü·ötävänä he·voⁱšši || rü·ssä sattu p^yü·täm^män sittä Pu·avvõ jotta eikö rup^pe' 'a·vustañmāh he·voⁱsen o^stōn | ja | no Pu·avo lu·pp^autu sittä ja | Pu·avo v^ei sittä He·rmanilta o^stām^mäv·vel^jel^tär rüssäh he·vošta | no lähettān si·el·on hü·vä hevoⁱnen | sittä Pu·avo ol sitte hi·nnan·tiñkijänä rü·ssām·puolesta niät | ja ka·htel he·vošta tar^kkāv·v^aik·ol hänen o·ma hevoⁱsesaj ja | sittä tuota | n^a·üttel semmošši vi·ko·ja jōita eⁱ hevosessa o·llukkāj ja ühtä ja t^o·ista ja | He·rmani p^yüiti sittä hü·vir rutkastis sitte sitä hi·nttō | nü·thān tätä suahhām mü·üvvär rüssällen ò·ikk^ella·hinnalla he·voⁱnen | no Pu·avo sitte supetti àina He·rmaniñ ko·rvvān tar^još | vä·hempp^e | no | He·rmani ttä eⁿhām minä | jotta tüö òutta mitä su·tkisa·kkⁱ jotta eⁿhām minä nüt sillem mü·öh he·vošta jotta ||

(Jatkuu seuraavassa levyssä)

T. V.: n^äin | He·rmani sano e·hām mi·nä sit·òun narrattava [jo]tta | minä si·llem mõisih he·voⁱsen no | no Pu·avo vähitellen li·säs | supetti rü·ssällej jotta maksettāñko se·v·verraj ja | ja rüssä àina sittä no a·nnettān | no Pu·avo sitte | tu·as jotta tä· müö tästä ma·ksettān | jos mü·öt nim mü·öv vaj jos e·t nin e·i no | e^m minä mü·ön | ne ajo si·llä·k^einoñ sen hevosesah hü·vvān hi·nttān | se rü·ssä se vähä si·llä·k^einoñ || [Joku: jutkautti!] ka nⁱ·n no eihän se nüt tietüstij ju·tkk^auttanna | van ol tilä^sūs si·llä·k^einoñ . . . [han^kkⁱp] parempi hi·nta hevoⁱsellen | kun niät vel·veljeltä | sa·man taloñ he·voⁱnen ol mü·ötävänä ja sa·man taloñ mi·es ol o·stajana ||

8. Keskustelua.

Tauno Vatanen ja Paavo Eskelinen, n. 70-vuotias pienviljelijä, Heinävaaran kylästä.

[T. V.:] *sinä stä Puavo olit hüvin tarkka ennen a·mpuñmāñ kun sinä niñillä lu·otipüssilöillä ammut tē·üret ja jä·nikset ja | kà·ikki | o·ràvat ja | vāiñ | si·nāhän stä mi·nä mu·istelej jotta sinä my·utamāñ kerrannim | me·ton otit à·ivan su·līñ kà·siñ kīnnij jotta | hu·astappas mi·llē kēinon se ð·ikkēñ ta·pähtu ||*

[P. E.:] *ka minä ku ka·llā . . . ka·llām māñin | He·pojòin syuhun nin se ol | ke·vät kun ol nin ne ol | ha·ñkkīset ni | ne kum pe·räkkäij juoks | kun·òun se | niät | kī·imo·issa ke·vväillä | nim minä ste sē·ippällä ku·usej·juurrēv va·rusttāu·vuij ja | se kuñ ki·erti señ ku·usikon | mi·n·olīñ ku·usev vieressä ni | ki·ersim minä kun sītā ka·jñautin ni | ve·rrēñ se ka·ñki jäi | Jussi Muju·inen tul sittä kü·llāñ sano ja | no mi·llēs sinä tapot sem meton | minä sanon si·ell·on kà·ük ka·htomassa sitā ve·restā kañkkē | ve·ress·on ka·ñki vi·elä | nä·rreinen kañki | èi se terhentänn·u·skkōs sitā vam minä sanon to·tta se om mā·v vu·a He·pojòin syuhun | kü·llā se· on si·ellä ha·ññella se ve·rkañki ||*

[T. V.:] *huastappas vi·elä Puavo se kun tuossa Piippo·lar ri·ihen seiñnāñ ammut vu·ovim·perästā | pi·likkāñ | kü·mmempenniñ kokošsēñ pu·al . . . | kü·mmempennisen kokošsēm pu·al·līñ | hu·astahhan se· ||*

[P. E.:] *kū·mmenem penniñ kokošsēhham minä a·mmuñ àina | sām·metrim piästā ja sàihan sillä tullak ü·lihhīs sām·metrij jos | tarppēv·vuattissa vuan sālta metriltāhän se tavallisestij ja siñhem minä | Vi·lle Piippo·inen ol siñä i·sāntā ni | se ti·kkū korjas siñhen kü·mmempennisen kokošsēj ja se särki kolome keritō sen tikun | minä sanon kor·jñòv vu·al li·ssē siñhen nim minä vi·elä säreh häntā | ni· ||*

[T. V.:] *nī·in | miteñkäs se ol ku sinä a·mmut sitā niñ kun ne lu·kot putoš sinnek | huastahhan se· miteñkä se kä·vi sittä se a·mpuminej ja toisilla kerro·illa kun·-ei tu·lta ottañna | püssūj ja kolomannella kerralla là·ukeš ja | sittä et lyullul là·ukkīvañkkāk ||*

9. Keskustelua.

Iida Lampinen, 60-vuotias, synt. Heinävaarassa, asuu K:n kirkolla.

[Työ aattelitta että se on joku kokkooja?]

nīñ ko·kkōja nī | nī·m minulla tehttīñ | ni mi·nä sano·in mi·nut·kuv

*vi·eñnöt | (naurua) nin | sittä | mi·nä sano'nnik | [jo]tta mi·nähi | [jot]ta
 èihän sitä te·ko·miehestä mi·estä tule' 'èikä ka·ntoveš kà·ivossa kestäk |
 (naurua) | sit minä | minä se·mmo'šsēn | ka semmo'šsēj jotta | jot suattāhan
 sitä i·hittēsäs sañnōv vāikka | èi òikkēn tã·üspäinerēkkāk nin | jotta te·ko·mieš
 èi mi·ehem piässä sanoittān èikä ka·ntoveš kà·ivossa kestäk | (naurua) | suattā-
 han sitä sittä ollas si·nä ja | . . . | joittāivvast ne ke·revvāt | nītā | nītā
 sa·noja ja | ni·mmī ja | ke·rta vuan su·avat vuan | miten se lo·ppuul_lopuks
 kã·üñnōn || [Vai niin!] nī· | nīn nin nin | minä vuan si·hej jotta | e·m minä
 pe·lekkēs si·tä | si·tä [jo]tta sillohhan | jotta minä tu·hmasta piästä jos joitās
 sa·non mitä | nin | ku hū·ō nūs sītā vieñnöt nin èi tässä sū·rta pillō tulek
 | (naurua) | sū·rta pillō tulek ||*

[Eikös ne toiset vähä pelänneet sitä että tuota korpirojun keitto tuova-vainottiin?]

*ka | onhan ne mahtañnēt pe·lätäv van | te·kihän ne sitä vā·ikka pe·lekä-
 sivättik | [Vai niin!] | i·hon ne po·littivat tuolla tuolla sa·lopäiko'illa nin |
 e·ntiset ne oñ kuollēt Ma·nniset ja muut | Mä·hkö'iset ja | ne keittivät va·rsin-
 nik 'äivaj ja | Ru·assinōita o·lhan sitä ja | [Niin niin.] | èihän ne nī·ssäik
 kun ne sa·llō siellä tekivät ni | èikä sītā hū·vveltu ke·lletkkāk | vāikka
 hu·ma·lassa nä·kihän sen si·ttä jotta | o·nhan sitä | van min_en òuh hu·ma·l-
 tunna si·ttāk | jos mitä (naurua) ||*

[Jokos ne teidän lapsuuden aikana polttivat?]

*vō·i kum minä iho·ñ koko i·kã·ñ | e·nemmähän ne vielä | sitä | kuh
 hū·hiti ja kã·ikkī rukki·ta rü·is hū·hiti kasvattivat nin | sillohhan ol o·mmō
 e·llō | ennen so·lti vua' | nin | sitä nūt sai vi·naks keittēj ja jo·kšsīk ||*

[Niin niin, millonkas sitä keitettiin?]

*ü·öthän ne·ul nī·tä | ja | pi·tkkē pu·hetta nõustīn | piti | ni·ihennih
 hūssolleskōihen nõustak | jotta niñkut mū·llen tüöllel läksivät miehet ||*

[Sitä sallo tehtiin?]

*èihän se vō·iñna olla' 'òikkēñ kun ne sitä te·ki·vät | te·ki·vät tuota |
 òikkēn ollus sa·lašta van | si·hen àikkān | minul la·pšsūven àiko'ina ||*

10. H a u d a n k a i v a j a s t a .

Edellinen.

*se ol siellä tō·issa henkenä li·äkärillä | nītā | ro·p·llōmassa [ruumiiden
 avauksesta] ja a·ntamassa liä·kärillem pa·lo·ja ja lè·ikkelemässä | jotta
 tu·os sītā kohtij ja tu·os sītā kohtip pala· ja || ne ü·htenä siellä ja | sittä
 o·mpelivat nītā jottēi tulem mū·llet kirstullen nītā si·susrötökšsī nin | sinnek
 kun | nõurovat jotta . . . | se kun i·sso kuñ ku·kkō vuan nūin·ikkān siel |*

*kum ma·h̄hōhil lèikkelivät ni | n̄uin_ikkāḡ ku-kun ku·kkō teki ja | ompel
piältä sem mahan | jotta ei tules s̄ivoks | m̄ū·llen kirstullen || n̄aurovat jotta
ī s s o se uskalttā | [jot]ta ei t̄o·iner ruppeis è·i v̄aikka | ni | n̄aurovat
ke·rranniḡ jotta ei pelännä ü·h̄ttār ru·ummīta èikā | ma·kašs̄ik [nauria]*

[Makasi hauvam pohjalla?]

*n̄in | h̄auvvan k̄aivo nin se ol siellä . . . vuan | kesä·llä | [nauria] |
n̄in kuh he·llet tul̄ k̄a·īv̄v̄aissa n̄ir r̄ätkähti sinne' 'ettoñn̄elle [ruokalevolle] ||
o·pettaja Pyustinen ihmettel̄ jotta ku·mmastik | se | se v̄aikka h̄a·uta vieris
min̄kä k̄a·ivañn̄on nim piälletik | ei ü·h̄ttās se kul lies se ol lu·ojan sa·llima
sano se | se ol lu·ojan sa·llima jos | n̄i·n tapahtusik || [Jaa, jaa!] | èi h̄a·uttō
tarvihteis sillen h̄a·uvvan̄k̄aivajallen k̄a·īv̄v̄ok || [Jaa, jaa!] | si·llä k̄einov
va·staś | [niin, niin!] | se n̄in | . . . | jotta se piti sen n̄i·n ü·htäl̄īss̄en | jotta
se ei pe·lännäkk̄äk ||*

[Kävikös se yöllä siellä?]

*k̄a·v | ü·öllä k̄avel̄ l̄i·hiḡ k̄ansak k̄aivamassa kuh h̄uvin̄ k̄i·ret tul̄ aina |
[Vai niin!] | siel·si·ellä k̄äv l̄e·ikatt̄in l̄e·ikk̄aunks̄is_ol jotta n̄üt li·äkär̄ tūllō
kohta l̄e·ikk̄ōmm̄an | l̄e·ikattava ru·ummis | e·läv̄ä | n̄uin_ikk̄aj̄ jo ru·ummīna
ollessa jotta | mi·tä lies su·inattu siellä ni | se ol niät suatava sittā ne pa·lat
h̄a·utt̄an ni si·llä piti | se tul̄ n̄i·r ru·tolla jotta sitä piti k̄a·īv̄v̄o' 'ü·ölläl̄
l̄i·hiḡ k̄ansas siellä h̄a·uttō | jotta j̄outu h̄a·utt̄āīss̄in ne ka·ppāll̄et ||*

[Ei se ettonetta silloin ottanut?]

è·ih̄än se ò·uk ottañna tok ||

[Se ehti monta tämän pitäjän ihmistä hauvata?]

*h̄a·utašhan se ku se ol mo·nta mo·nutuista | min̄kä lie' 'ollukk̄ik |
h̄a·uvvan̄k̄aivajana | sittā ol p̄ū·stelim me·täv vahtina ||*

[Jaha, ja ommoo muata?]

ja o·mm̄o mua- | ka o·mm̄o muata èih̄än sit òut tuossa kuv v̄i·s he·htār̄r̄i ||

[Kelläs se nyt on?]

*n̄üt om po·jat | po·jat on s̄i·nä ja mi·nä | t̄o·isella p̄oij̄jalla ja o:n sillä
va·nhimmalla p̄oij̄jalla | o:n sillä t̄o·ispuōlleineḡ [= vaimo] ja kaks lasta ||*

11. Keskustelu.

Mari Parviainen, n. 65-vuotias, Huuhtilammin kylästä. 14. 8. 49.

[No missä talossa te olitte?]

*minä ōlin | ol̄ tuo L̄e·ino·inen tuolla | s̄i·nä ōlin ka·ks vuotta Hy·uhti-
lammih He·rra l̄e·ino·lassa sanott̄in | s̄i·inä ōlin ka·ks vuotta ||*

[Minkälaista se oli?]

s̄i·inä ol̄ vuan sitä t̄ü·ön_t̄ouh̄h̄ü ja | h̄ü·vä ol̄ ollak | pa·laveluksessa |

èihän si-elä ollut | no si-ttä mi:ηkä mi:ssäk | si:nä ta-loⁱssa olⁱ niin si-ttä ko-lomas [tav. kolo^mmäs] vu-osⁱ olⁱ mulla jo | johom mä-nin si-ttä | mi-ehen-kansa' 'ü-hit^en | jo:ssa mäⁿin ||

[Ja palkat oli suuret sitten?]

[Naurua] *èi ne mahtaⁿna s^u-uret ollas si-lloⁿ | vi-isk^ummentä ja ku-us-k^ummentä markk^o vu:osⁱ | si-ihen-äikk^än kum mi-nä o^lin ||*

[Mitäs muuta sitten palkkaa oli niitä niitä?]

ka ni-itä nüt olⁱ vä:hä a:ina | ni-itä s^u-rj^äpalakkoja ||

[Saiko villoja, saiko pellavaa yhtään?]

pe-llavan tek^kö | ka ni-itä on t^o:innij ja si-ttä äina lä:ht^tissä vi-ll^o s^u:ks^ullä | a-nnettⁱnhan si-tä taloⁱsta | ja si-ttä ne pä-ivälliset ja se-n-se-m-moⁱset ||

[Mitäs ne päivälliset?]

ne olⁱ ru-okatava-rr^o ||

[Kertokaal!]

l^e-ipp^e ja ku:kkoja ja li-^hh^o ja v^o:ita ja | si:nä si:vussa vi-ll^o si-ttä vähä si-tä annettⁱn ta:loⁱsta | ne e-^vväiks ||

[Millonkas ne sai?]

ke-ürinä | e-nsim^mäinem pä-ivä ma-rraskyuta | ni-in | e-nsim^mäinem pä-ivä ma-rraskyuta ||

[Koskas ne palveliit vaihtu?]

ka sill-on si-ttä ka-ks viikk^o i-tek^ss^en äina pu-ol^välissä ma-rraskyuta | ja ku-ka olⁱ mi-tem paljo i-tek^ss^en äina | ni-itä vi-ikkoja ||

[Mitä niinä viikkoina pidettiin? Oliko ne hauskoja?]

olⁱ hä-uskoja si-ttä ä:ina | . . . ka ni-in | ke-ü^rrittäret ne piti | . . . i-säj ja ä-i^til luona sai o:llak | si-ttä niät se:v vu-u^vem-piästä ä:ina | ke-ü^rrittäret ||

[Keyriittäret mitäs ne on?]

ka ne vu-an on ni-itä | kum piäsivät vu-u^vvesta ü-l äina | pi-ikk^uvvesta ja re-^hkki^uvvestä | ne on ke-ü^rrittärrⁱ ||

[Kuljettiinko talosta taloon?]

kä-vel^tin äina ü-öts^ustä ü-öts^un ||

Tohmajärvi:

12. Puavo Parviisesta.

Juho Ikonen, 68-vuotias maanviljelijä Kemien kylässä. 15. 8. 49.

— No niin, siis se Parviisen juttu, siitä siitä puhutaan nyt!

— *nⁱn*

— Jutellaan nyt vaan siitä nyt!

— *nī | jotka si·ihen kyullū | . . . ennev va·nhat kertovat ku | tiäl ol Nū·krēn pa·ppi Pe·uvvoniemešsä | ja se ol hü·viη kova tūōta | O:ηkamasta oη ka·lassa_käüjä | ja | sittä oli üksi Pu·avo Pa:rövīne semmone' 'a·stes-seppä ol vielä | a·mmatilitä' 'oli se | se Pa:rövīnem | Pa:rövīnen oli ja | ja sittä tiälä Ke·mmīη külälä ni jo·ku_kerta | Pa:rövīnej ja pa·ppi tullēt va·sītān | ja sitä Pa:rövīsta se ol u:šsēnnis sanottu jotta se ov va·lehtelī | nīm pa·ppi ol kūsünä Pa:rövīselta | jotta | va·lehteleppas nūt à·ivav vähä à·ikkō | no è·i hi·ä jōuvvav va·le·htelemmā että [p.o. jotta] hänellä oh hü·viη kiire' 'O:ηkamā | jotta | si·elä kuuluttī hü·viη kovastik ka·llō suatavan[?] | ja | ja sītā tietä pa·ppi èi mittām muuta ku a·j̄jōr_rūt̄kkēmān O:ηkamā | O:ηkamāj ja | èihän sielä èi mi·ηkkēlāista | ka·llō suatu | ja se sijnä va·lehellas_sutkaš jo sitä pa·ppi ol | ihom pà·ikalla ||*

— Oletteko te nähnyt sitä Parviista?

— *sen u:kko_Parövīsen nä·in ||*

— Minkälainen mies se oli?

— *semmone ha·rmmōparta va:nha u:kko | vähä semmonev vi·isastelī_u:kko | vi·isastelī_u:kko | ü·kšsīk kerta tuļi oli | tuola Ma·rjomāi' jositait torpasta oli | a·sunut st_oli(?) | oli jottāik lähemmäs ne·ļjākūmmentā astetta pa·kkašta | niη kun tuļi tähä pa·kkas_uamuna hēijāη ko:ltīsak | sa·no küllä tuola La·hten [!] vuaralla sano | küllä sielä mä·kärōitā oli ko:vastik | . . . ko:vastik kun niät pa·kkanem puristi su·appōita niηin | sano küllä sielä mä·kärōitā ol ko:vastik | niηin | ja sittä vielä ja·tko sītā ni | miun i·sä_ukko kūsü | no mi·tās sie sielä La·hevvuaralla | La·hevvuaralla tuota juoksentelet niät pa·kkasella | no sano hi·än tuo | Pirhosel le·ski tuosta . . . | silleη kävir ri·hmasiļla | (naurua) | se ol semmonel lē·ikil_laskkī ||*

— että sillä kävin?

— *niηin si·llä kävin tuota ri·hmasiļla ||*